Oikeustapauskokoelma

UNIONIN YLEISEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kuudes jaosto)

27 päivänä syyskuuta 2012 *

Kilpailu — Kartellit tai muut yhteistoimintajärjestelyt — Tienpäällystebitumin markkinat Alankomaissa — Päätös, jolla todetaan EY 81 artiklan rikkominen — Kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä toiminnasta vastuuseen joutuminen — Sakot — Yhteistyö hallinnollisessa menettelyssä — Merkittävä lisäarvo — Yhdenvertainen kohtelu

Asiassa T-347/06,

**Nynäs Petroleum AB**, kotipaikka Tukholma (Ruotsi) ja

**Nynas Belgium AB**, kotipaikka Tukholma,

edustajinaan barrister A. Howard, solicitor M. Dean ja solicitor D. McGowan,

kantajina,

vastaan

**Euroopan komissio**, asiamiehenään F. Castillo de la Torre, avustajanaan asianajaja L. Gyselen,

vastaajana,

jossa ensisijaisesti vaaditaan [EY] 81 artiklan mukaisesta menettelystä (asia N:o COMP/F/38.456 – Bitumi (Alankomaat)) 13.9.2006 tehdyn komission päätöksen K(2006) 4090 lopullinen kumoamista ja toissijaisesti kantajille kyseisessä päätöksessä määrätyn sakon määrän alentamista,

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti M. Jaeger sekä tuomarit N. Wahl ja S. Soldevila Fragoso (esittelevä tuomari),

kirjaaja: hallintovirkamies N. Rosner,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 15.6.2011 pidetyssä istunnossa esitetyn,

on antanut seuraavan

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

**tuomion**

## Tosiseikat

1 Nynas-konsernin pääasiallinen toimiala on bitumin ja nafteeniöljyjen tuotanto ja myynti. Nynas-konsernin emoyhtiö Nynäs Petroleum AB (jäljempänä Nynäs AB) sijaitsee Ruotsissa ja harjoittaa toimintaansa bitumialalla manner-Euroopassa kokonaan omistamansa belgialaisen yhtiön Nynas NV/SA:n (jäljempänä Nynas NV) välityksin, joka tuottaa bitumia Antwerpenissa (Belgia) sijaitsevassa jalostamossa ja myy siitä osan Alankomaissa. Nynas NV:n Euroopan myyntitoiminta siirrettiin 14.2.2003 Nynäs AB:n kokonaan omistamalle ruotsalaiselle tytäryhtiölle Nynas Belgium AB:lle (jäljempänä Nynas Belgium). Nynas Belgiumin varat siirrettiin 31.12.2007 Nynas NV:lle mutta Nynas Belgiumilla säilyi 99,99 prosenttia viimeksi mainitun osakkeista.

2 British Petroleum -yritys (jäljempänä BP) ilmoitti 20.6.2002 päivätyllä kirjeellään Euroopan yhteisöjen komissiolle Alankomaiden tienpäällystebitumin markkinoilla mahdollisesti olevasta kartellista ja vaati sakoista vapauttamista komission sakoista vapauttamisesta ja sakkojen lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa antaman tiedonannon (EYVL 2002, C 45, s. 3; jäljempänä vuoden 2002 yhteistyötiedonanto) nojalla.

3 Komissio teki 1.10. ja 2.10.2002 yllätystarkastuksia muun muassa NV:n Belgiassa sijaitsevissa toimitiloissa. Komissio osoitti useille yhtiöille, myös Nynas NV:lle, tietopyyntöjä 30.6.2003. Koska Nynas Belgium oli ilmoittanut komissiolle ostaneensa Nynas NV:n bitumitoiminnan, komissio osoitti sille 23.7.2003 uuden tietopyynnön, johon se vastasi 2.10.2003. Komissio lähetti 10.2.2004 uuden tietopyynnön, johon Nynäs AB vastasi 25.3.2004, ja vielä 5.4.2004 viimeisen, johon Nynas Belgium vastasi 22.5.2004 ja täydensi vastaustaan 19.10.2004.

4 Komissio aloitti menettelyn 18.10.2004 ja laati väitetiedoksiannon, joka lähetettiin 19.10.2004 useille yhtiöille, myös kantajille Nynäs AB:lle ja Nynas Belgiumille. Kantajat vastasivat erikseen tähän väitetiedoksiantoon 24.5.2005.

5 Kun asianomaisia yhtiöitä oli kuultu 15.6. ja 16.6.2005, kantajat tekivät täsmennyksiä ExxonMobilia – bitumintoimittajayhtiötä, jolle komissio ei ollut määrännyt seuraamuksia – koskeviin lausuntoihinsa, joita oli käytetty väitetiedoksiannossa ja jotka useat kuulemiseen osallistuneet olivat kiistäneet. Täsmennykset annettiin tiedoksi kaikille kuulemiseen osallistuneille ja ne aiheuttivat runsaasti reaktioita.

6 Komissio teki 13.9.2006 [EY] 81 artiklan mukaisesta menettelystä (asia N:o COMP/F/38.456 – Bitumi (Alankomaat)) päätöksen K (2006) 4090 lopullinen (jäljempänä riidanalainen päätös), jonka tiivistelmä julkaistiin Euroopan unionin virallisessa lehdessä 28.7.2007 (EUVL L 196, s. 40) ja joka annettiin kantajille tiedoksi 26.9.2006.

7 Komissio totesi riidanalaisessa päätöksessä, että päätöksen adressaatteina olevat yritykset osallistuivat yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun EY 81 artiklan rikkomiseen, jossa yritykset vahvistivat säännöllisesti yhdessä kyseessä olevien jaksojen aikana tienpäällystebitumin myyntiä ja ostoa varten Alankomaissa bruttohinnan, yhtenäisen alennuksen bruttohinnasta kartellissa mukana olleille tienrakentajille ja pienemmän enimmäisalennuksen bruttohinnasta muille tienrakentajille.

8 Kantajien katsottiin olevan vastuussa tästä rikkomisesta 1.4.1994 ja 15.4.2002 välisen ajan ja niille määrättiin yhteisvastuullisesti 13,5 miljoonan euron sakko.

9 Sakkojen määrää laskiessaan komissio piti rikkomista erittäin vakavana, kun otetaan huomioon sen luonne, vaikka kyseessä olevat maantieteelliset markkinat olivat pienet (riidanalaisen päätöksen 316 perustelukappale).

10 Ottaakseen huomioon kunkin kartelliin osallistuneen yrityksen lainvastaisen menettelyn erityisen merkityksen ja siis sen todellisen vaikutuksen kilpailuun komissio jakoi kyseiset yritykset kuuteen luokkaan sen mukaan, mikä oli niiden suhteellinen merkitys kyseisillä markkinoilla niiden markkinaosuuksien perusteella.

11 Komissio vahvisti näiden seikkojen perusteella sakon laskentapohjaksi 7,5 miljoonaa euroa kantajien osalta (riidanalaisen päätöksen 322 perustelukappale).

12 Kilpailusääntöjen rikkomisen keston osalta komissio katsoi, että kantajan ovat syyllistyneet pitkäkestoiseen rikkomiseen, koska rikkominen kesti yli viisi vuotta, ja otti huomioon kahdeksan vuoden kokonaiskeston 1.4.1994 ja 15.4.2002 välisenä aikana ja korotti näin ollen laskentapohjaa 80 prosentilla (riidanalaisen päätöksen 326 perustelukappale). Kantajien sakon perusmääräksi, joka määritetään rikkomisen vakavuuden ja keston perusteella, vahvistettiin siis 13,5 miljoonaa euroa (riidanalaisen päätöksen 335 perustelukappale).

13 Komissio ei ottanut huomioon raskauttavia olosuhteita kantajia vastaan. Se katsoi myös, että lieventäviä olosuhteita ei voitu ottaa huomioon, kun kartellin mahdollisen kolmannen tason toiminnan, josta yritys Nynas (jäljempänä Nynas) oli poissuljettu, olemassaoloa ei voitu ottaa tällaisena huomioon (riidanalaisen päätöksen 354 perustelukappale). Se hylkäsi lopuksi kantajien vaatimuksen siitä, että lieventävänä olosuhteena otettaisiin huomioon niiden tehokas yhteistyö eli tietopyyntöihin annetut vastaukset, tosiseikkojen myöntäminen ja seuraamusten ja ehkäisyn politiikan toteuttaminen tältä osin (riidanalaisen päätöksen 367–371 perustelukappale).

14 Komissio ei soveltanut vuoden 2002 yhteistyötiedonantoa, koska se katsoi, että kantajien toimittamilla tiedoilla ei ollut merkittävää lisäarvoa (riidanalaisen päätöksen 389–393 perustelukappale).

## Menettely ja asianosaisten vaatimukset

15 Kantajat nostivat nyt käsiteltävänä olevan kanteen yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 4.12.2006 toimittamallaan kannekirjelmällä.

16 Esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella unionin yleinen tuomioistuin (kuudes jaosto) päätti aloittaa suullisen käsittelyn ja esitti työjärjestyksen 64 artiklan mukaisena prosessinjohtotoimena asianosaisille kirjallisia kysymyksiä. Asianosaiset vastasivat kysymyksiin asetetussa määräajassa.

17 Asianosaisten lausumat ja vastaukset unionin yleisen tuomioistuimen esittämiin suullisiin kysymyksiin kuultiin 15.6.2011 pidetyssä istunnossa.

18 Koska yksi kuudennen jaoston jäsenistä oli estynyt osallistumasta nyt käsiteltävän asian käsittelyyn, unionin yleisen tuomioistuimen presidentti nimesi työjärjestyksen 32 artiklan 3 kohdan mukaisesti itsensä täydentämään jaoston kokoonpanoa.

19 Unionin yleinen tuomioistuin (kuudes jaosto) päätti uudessa kokoonpanossaan 18.11.2011 antamallaan määräyksellä aloittaa suullisen käsittelyn uudelleen, ja asianosaisille ilmoitettiin, että niitä kuullaan uudessa istunnossa.

20 Komissio ilmoitti 25.11.2011 päivätyllä kirjeellä ja kantajat 28.11.2011 päivätyllä kirjeellä unionin yleiselle tuomioistuimelle, että ne luopuvat oikeudestaan tulla uudelleen kuulluiksi.

21 Unionin yleisen tuomioistuimen presidentti päätti tämän vuoksi päättää suullisen käsittelyn.

22 Kantajat vaativat, että unionin yleinen tuomioistuin

— kumoaa riidanalaisen päätöksen 1 artiklan siltä osin kuin siinä katsotaan Nynäs AB:n olevan yhteisvastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta

— kumoaa riidanalaisen päätöksen 2 artiklan siltä osin kuin siinä määrätään niille 13,5 miljoonan euron suuruinen sakko tai, toissijaisesti, alentaa tämä sakon määrää asianmukaisesti

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

23 Komissio vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin

— hylkää kanteen

— velvoittaa kantajat korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

## Oikeudellinen arviointi

1. *Riidanalaisen päätöksen 1 artiklan kumoamista koskevat vaatimukset*

24 Kantajat esittävät riidanalaisen päätöksen 1 artiklan kumoamista koskevien vaatimustensa tueksi yhden kanneperusteen, jonka mukaan komissio on tehnyt ilmeisiä arviointivirheitä ja oikeudellisen virheen katsoessaan, että Nynäs AB oli vastuussa tytäryhtiönsä Nynas NV:n toiminnasta.

*Oikeudellinen virhe*

Asianosaisten lausumat

25 Kantajat katsovat, että komissio on soveltanut virheellisesti oikeuskäytäntöä, joka koskee emoyhtiön vastuuta tytäryhtiön menettelyistä (asia C-286/98 P, Stora Kopparbergs Bergslags v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok., s. I-9925, 27–30 kohta) ja että emoyhtiön on tosiasiallisesti osallistuttava tytäryhtiönsä kilpailunvastaiseen toimintaan, jotta sen voidaan katsoa olevan siitä vastuussa.

26 Unionin yleisen tuomioistuimen esittämään kirjalliseen kysymykseen, joka koski Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen asiassa C-97/08 P, Akzo Nobel ym., 10.9.2009 (Kok., s. I-8237) ja asiassa C-90/09 P, General Química ym. v. komissio, 20.1.2011 (Kok., s. I-1) antamista tuomioista tehtäviä johtopäätöksiä, kantajat kuitenkin luopuivat ainoan kanneperusteensa ensimmäisessä osassa esittämistään väitteistä, jotka koskivat edellä 25 kohdassa mainittuun asiassa Stora Kopparbergs Bergslags v. komissio annettuun tuomioon perustuvaa oikeuskäytäntöä, minkä unionin yleinen tuomioistuin kirjasi pöytäkirjaan. Kantajat pysyttivät kuitenkin väitteensä, jotka koskivat sen olettaman kumoamistapaa, jonka mukaan emoyhtiö vaikuttaa ratkaisevasti täysin omistamansa tytäryhtiön toimintaan.

27 Kantajat korostavat, että olettama, jonka mukaan emoyhtiö vaikuttaa ratkaisevasti tytäryhtiöidensä toimintaan, voidaan kumota heti, kun emoyhtiö osoittaa, että sen tytäryhtiö toimii itsenäisesti. Niiden mukaan komissio on tulkinnut oikeuskäytäntöä virheellisesti, kun se on edellyttänyt, että emoyhtiön on näytettävä toteen, että se ei ollut käyttänyt mahdollisuuttaan vaikuttaa ratkaisevasti tytäryhtiönsä toimintaan ja että kyseinen tytäryhtiö oli tehnyt kaikki strategiset päätöksensä kääntymättä sen puoleen. Tällaista näyttöä on mahdotonta esittää ja se olisi vastoin yksilöllisen vastuun periaatetta (yhdistetyt asiat T-45/98 ja T-47/98, Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni v. komissio, tuomio 13.1.2001, Kok., s. II-3757, 63 kohta).

28 Kantajat katsovat, että emoyhtiö on aina velvollinen vaikuttamaan – vaikka vähäisessäkin määrin – tytäryhtiönsä toimintaan. Ne täsmentävät, että Ruotsin oikeudessa osakkeenomistajia ja kolmansia suojellaan siten, että emoyhtiöiden on täytettävä tietyt edellytykset tytäryhtiöidensä valvontaan nähden, kuten hyväksyttävä liiketoimet tietystä kynnyksestä alkaen, noudatettava sisäisiä tiedotusvelvollisuuksia tai laadittava konsolidoitu tilinpäätös. Komission on näin ollen arvioitava, onko emoyhtiö vaikuttanut ratkaisevasti tytäryhtiön toimintaan merkityksellisillä markkinoilla, eikä arviointi saa olla yleinen ja abstrakti.

29 Komissio ei hyväksy mitään näistä kantajien väitteistä.

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

30 Komissio on todennut riidanalaisessa päätöksessä (252–264 perustelukappale), että vaikka Nynas NV oli kartelliin suoraan osallistunut oikeushenkilö, Nynäs AB saattoi sen kokonaan omistavana emoyhtiönä vaikuttaa ratkaisevasti sen liiketoimintastrategiaan rikkomisajanjaksona.

31 On aluksi palautettava mieleen, että unionin kilpailuoikeudessa tarkoitetaan yritysten toimenpiteitä (yhdistetyt asiat C-204/00 P, C-205/00, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomio 7.1.2004, Kok. s. I-123, 59 kohta) ja että EY 81 artiklassa tarkoitettuun yrityksen käsitteeseen kuuluvat taloudelliset yksiköt, joista kullakin on erillinen organisaatio, joka muodostuu henkilöistä sekä aineellisista ja aineettomista tekijöistä ja jolla pysyvästi pyritään tiettyyn taloudelliseen päämäärään, eli tällainen on sellainen organisaatio, joka voi osallistua tämän määräyksen rikkomiseen (ks. asia T-9/99, HFB ym. v. komissio, tuomio 20.3.2002, Kok., s. II-1487, 54 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Yrityksen käsitteellä on tässä asiayhteydessä katsottava tarkoitettavan taloudellista kokonaisuutta, vaikkakin oikeudellisesti tämän taloudellisen kokonaisuuden muodostaa useampi kuin yksi luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö (asia C-217/05, Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio, tuomio 14.12.2006, Kok., s. I-11987, 40 kohta).

32 Yrityksen voidaan katsoa olevan vastuussa toisen yrityksen kilpailunvastaisesta käyttäytymisestä, jos tämä toinen yritys ei ole päättänyt markkinakäyttäytymisestään itsenäisesti vaan on pääasiallisesti noudattanut ensin mainitun yrityksen antamia ohjeita erityisesti näitä yrityksiä yhdistävien taloudellisten ja oikeudellisten suhteiden vuoksi (asia C-294/98 P, Metsä-Serla ym. v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok., s. I-10065, 27 kohta; yhdistetyt asiat C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P ja C-213/02 P, Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomio 28.6.2005, Kok., s. I-5425, 117 kohta ja edellä 26 kohdassa mainittu asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 58 kohta). Emoyhtiön voidaan siis katsoa olevan vastuussa tytäryhtiön toiminnasta, kun tytäryhtiö ei määritä itsenäisesti toimintaansa markkinoilla, vaan noudattaa olennaisilta osin emoyhtiön sille antamia ohjeita, kun nämä kaksi yritystä muodostavat taloudellisen yksikön (asia 48/69, Imperial Chemical Industries v. komissio, tuomio 14.7.1972, Kok., s. 619, 133 ja 134 kohta).

33 Kyse ei siis ole yllytyksestä rikkomiseen emoyhtiön ja sen tytäryhtiön välillä eikä varsinkaan edellisen syyllistymisestä kyseiseen rikkomiseen vaan siitä, että ne muodostavat yhden ainoan yrityksen edellä tarkoitetussa merkityksessä, mikä antaa komissiolle toimivallan osoittaa konsernin emoyhtiölle päätös, jossa määrätään sakkoja. On muistettava, että unionin kilpailuoikeudessa tunnustetaan se, että samaan konserniin kuuluvat eri yhtiöt muodostavat yhden taloudellisen yksikön eli EY 81 ja EY 82 artiklassa tarkoitetun yrityksen, jos kyseiset yhtiöt eivät määritä itsenäisesti toimintaansa markkinoilla (asia T-203/01, Michelin v. komissio, tuomio 30.9.2003, Kok., s. II-4071, 290 kohta).

34 Erityistapauksessa, jossa emoyhtiö omistaa täysin tytäryhtiönsä, joka on syyllistynyt rikkomiseen, yhtäältä emoyhtiö voi vaikuttaa ratkaisevasti tytäryhtiön käyttäytymiseen ja toisaalta on olemassa kumottavissa oleva olettama, jonka mukaan kyseisellä emoyhtiöllä todella on tällainen ratkaiseva vaikutus (ks. edellä 26 kohdassa mainittu asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 60 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

35 Näin ollen riittää, että komissio näyttää toteen, että emoyhtiö omistaa tytäryhtiönsä koko pääoman, jotta voidaan lähteä siitä, että emoyhtiöllä on ratkaiseva vaikutus tytäryhtiönsä liiketoimintastrategiaan. Komissio voi tämän jälkeen katsoa emoyhtiön olevan yhteisvastuussa tytäryhtiölleen määrätyn sakon maksamisesta, jollei emoyhtiö, jonka tehtävänä on tämän olettaman kumoaminen, esitä sellaisia riittäviä todisteita, jotka osoittavat sen tytäryhtiön käyttäytyneen itsenäisesti markkinoilla (edellä 25 kohdassa mainittu asia Stora Kopparbergs Bergslags v. komissio, tuomion 29 kohta ja edellä 26 kohdassa mainittu asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 61 kohta).

36 Kantajat katsovat, että tapa, jolla komissio tulkitsee olettamaa, jonka mukaan emoyhtiö todella vaikuttaa ratkaisevasti kokonaan omistamansa tytäryhtiön toimintaan, tekee olettaman kumoamisen mahdottomaksi.

37 Oikeuskäytännöstä käy kuitenkin ilmi, että kumotakseen olettaman, jonka mukaan tytäryhtiönsä kokonaan omistavalla emoyhtiöllä todella on ratkaiseva vaikutus siihen, emoyhtiön on toimitettava komission ja tarvittaessa unionin tuomioistuinten arvioitaviksi kaikki seikat, jotka liittyvät sen tytäryhtiön ja sen itsensä välisiin organisatorisiin, taloudellisiin ja oikeudellisiin yhteyksiin ja joiden se katsoo osoittavan, että ne eivät muodosta yhtä taloudellista yksikköä; seikat voivat vaihdella tapauskohtaisesti eikä niitä näin ollen voida luetella tyhjentävästi (edellä 26 kohdassa mainittu asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 65 kohta ja edellä 26 kohdassa mainittu asia General Química ym. v. komissio, tuomion 51 ja 52 kohta). Toisin kuin kantajat väittävät, kyse on siis kumottavissa olemasta olettamasta, jonka kumoaminen on niiden tehtävä.

38 Kantajat katsovat lisäksi, että emoyhtiölle kansallisessa lainsäädännössä asetetut velvollisuudet tekevät mahdottomaksi kumota olettaman, jonka mukaan tytäryhtiön toimintaan todella vaikutetaan ratkaisevasti. On kuitenkin muistettava, että yhtiö ei voi vedota kansalliseen lainsäädäntöönsä välttyäkseen unionin säännöiltä, koska unionin oikeudessa käytettäviä oikeudellisia käsitteitä on lähtökohtaisesti tulkittava ja sovellettava yhtenäisesti koko unionissa (asia 49/71, Hagen, tuomio 1.2.1972, Kok., s. 23, 6 kohta). Joka tapauksessa kun otetaan huomioon kaikki edellä mainitut periaatteet, jotka koskevat tällaisen olettaman olemassaoloa ja kriteerejä, joilla se on mahdollista kumota, on ilmeistä, että Ruotsin oikeudessa emoyhtiöille tytäryhtiöitään kohtaan asetetut velvollisuudet, joiden tarkoituksena on ottaa käyttöön tytäryhtiöiden tarkka valvonta osakkeenomistajien ja kolmansien suojelemiseksi, vahvistavat olettamaa, jota komissio on soveltanut Nynäs AB:hen siltä osin kuin on kyse sen tytäryhtiöönsä Nynas NV:hen kohdistamasta valvonnasta.

39 Kantajat toteavat lopuksi, että tapa, jolla komissio tulkitsee olettamaa, jonka mukaan emoyhtiö todella vaikuttaa ratkaisevasti kokonaan omistamansa tytäryhtiön toimintaan, on vastoin yksilöllisen vastuun periaatetta. Kantajat viittaavat edellä 27 kohdassa mainituissa yhdistetyissä asioissa Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni v. komissio annetusta tuomiosta seuraavaan oikeuskäytäntöön, jonka mukaan henkilölle – luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle – voidaan määrätä seuraamus vain seikoista, joista sitä itseään moititaan. Ne katsovat, että tämän periaatteen vuoksi komissio ei voi vaatia emoyhtiötä osoittamaan, että se ei ole käyttänyt mahdollisuuttaan vaikuttaa ratkaisevasti tytäryhtiönsä toimintaan ja että tytäryhtiö on tehnyt kaikki strategiset päätöksensä sen puoleen kääntymättä, jotta komissio ei katsoisi emoyhtiön olevan vastuussa tytäryhtiönsä kilpailunvastaisesta toiminnasta.

40 Oikeuskäytännön mukaan on kuitenkin niin, että se, että konsernin emoyhtiötä, joka vaikuttaa ratkaisevasti tytäryhtiöidensä toimintaan, voidaan pitää yhteisvastuullisena tytäryhtiöiden kilpailulainsäädännön rikkomisesta, ei ole missään tapauksessa poikkeus henkilökohtaista vastuuta koskevasta periaatteesta, vaan ilmentää juuri tätä periaatetta, koska emoyhtiö ja tytäryhtiöt, joiden

käyttäytymiseen emoyhtiö vaikuttaa ratkaisevasti, muodostavat yhdessä unionin kilpailulainsäädännössä tarkoitetun yhtenäisen yrityksen, josta ne ovat vastuussa, ja mikäli tällainen yritys rikkoo tahallisesti tai tuottamuksellisesti kilpailulainsäädäntöä, syntyy kaikkien tämän konsernin taustalla olevien oikeussubjektien yhteinen henkilökohtainen vastuu (ks. edellä 26 kohdassa mainittu asia Akzo Nobel ym. .v komissio, tuomion 77 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Yksilöllisen vastuun periaate on siten tunnustettu oikeuskäytännössä (asia C-49/92 P, komissio v. Anic Partecipazioni, tuomio 8.7.1999, Kok., s. I-4125, tuomion 145 kohta; asia C-279/98 P, Cascades v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok., s. I-9693, 78 kohta ja asia C-280/06, ETI ym., tuomio 11.12.2007, Kok., s. I-10893, 39 kohta), mutta sitä sovelletaan yrityksiin eikä yhtiöihin. Myös tämä väite on siis hylättävä.

41 Edellä esitetystä seuraa, että komissio ei ole tehnyt oikeudellista virhettä katsoessaan Nynäs AB:n olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon sen tytäryhtiö Nynas NV oli syyllistynyt.

*Käsiteltävässä asiassa tehdyt ilmeiset arviointivirheet vastuun kohdentamisessa Nynäs AB:hen*

Asianosaisten lausumat

42 Kantajien mukaan komissio on ensiksi syyllistynyt ilmeiseen arviointivirheeseen jättäessään huomioon ottamatta sen, että kantajien konsernin tytäryhtiöt ovat liiketoiminnallisesti huomattavan itsenäisiä. Niiden organisaatiokaaviosta käy ilmi, että Nynas NV vastaa Alankomaissa sijaitsevan bitumiryhmän kaupallisista toimista ja strategisista toimintalinjoista ja että sen bitumialalla Euroopassa toimivat sisaryhtiöt olivat siirtäneet sille tärkeiden poliittisten ja toiminnallisten päätösten teon. Emoyhtiö vastasi vai tiettyjen poikkeuksellisten liiketoimien hyväksymisestä puuttumatta Nynas NV:n itsenäisyyteen.

43 Kantajat katsovat toiseksi, että komissio on arvioinut ilmeisen virheellisesti Nynäs AB:n ja sen tytäryhtiön Nynas NV:n käyttäytymistä merkityksellisillä markkinoilla. Niiden mukaan komissio ei yhtäältä ottanut huomioon sitä, että Nynas NV:n roolina oli ollut yksinomaan sopimuksista neuvotteleminen ja henkilöstön nimittäminen Alankomaiden bitumimarkkinoilla, ja toisaalta sitä, että Nynäs AB:n tehtävä rajoittui selvästi strategista hallintoa, globaalia riskiä ja konsernin koordinointia koskeviin kysymyksin ja ettei sillä ollut mitään roolia merkityksellisillä markkinoilla. Komissio on siis ilmeisen virheellisesti katsonut Nynäs AB:n olleen määräävässä roolissa tavoitteiden ja strategian vahvistamisessa näillä markkinoilla, vaikka kynnykset, joista lähtien sen tehtävänä oli puuttua Nynas NV:n päätöksiin, olivat hyvin korkealla, ja sen oli hyväksyttävä liiketoimia vain hyvin poikkeuksellisesti. Komissio ei myöskään ole esittänyt mitään seikkoja, joiden perusteella voitaisiin arvioida Nynäs AB:n roolia kyseessä olevassa Nynas NV:n kilpailunvastaisessa käyttäytymisessä.

44 Kolmanneksi seikat, joiden perusteella komissio on katsonut, että Nynäs AB todella vaikutti ratkaisevasti Nynas NV:n toimintaan, ovat hyvin muodollisia. Kantajien mukaan komissio on antanut liian suuren merkityksen sen kaltaisille seikoille kuten se, että Nynas NV:n ja Nynäs AB:n välillä oli olemassa tiedonvaihtomekanismi (reporting) ja konsolidoitu tilinpäätös tai se, että Nynas NV:n hallituksen jäseniä osallistui Nynäs AB:n toiminnalliseen johtoon. Komissio ei myöskään ole ottanut huomioon sitä, että Nynas NV:n bitumiyksikön ”chief business executiven” (jäljempänä CBE) tehtävät rajoittuivat vain tietojen toimittamiseen ja taloudellisten tulosten analysointiin Nynäs AB:n johtoryhmässä.

45 Komissio ei hyväksy mitään näistä kantajien väitteistä.

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

46 Siihen vastaamiseksi, onko komissio tehnyt ilmeisiä arviointivirheitä katsoessaan Nynäs AB:n olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon Nynas NV on syyllistynyt, on ratkaistava, ovatko kantajat esittäneet todisteita, joiden perusteella voidaan kumota olettama siitä, että Nynäs AB olisi vaikuttanut ratkaisevasti Nynas NV:n toimintaan.

47 Komissio on todennut riidanalaisen päätöksen 252–264 perustelukappaleessa, että se saattoi soveltaa olettamaa siitä, että Nynäs AB vaikutti ratkaisevasti Nynas NV:n toimintaan 1.4.1994–15.5.2002 siitä syystä, että Nynäs AB omisti viimeksi mainitun kokonaan. Se on tämän jälkeen todennut, että tätä olettamaa vahvistivat toissijaisesti useat konsernin hierarkkiseen rakenteeseen liittyvät seikat. Niinpä ensiksi vaikka Nynas NV toimii konsernin bitumitoiminnan eurooppalaisena kotipaikkana, sillä ei kuitenkaan tietyn kynnyksen ylityttyä ole toimivaltaa tehdä tiettyjä päätöksiä kääntymättä Nynäs AB:n puoleen (sijoitukset, sopimusten neuvotteleminen ja tekeminen, luottojen myöntäminen asiakkaille ja tuotantolaitosten käytöstä poistaminen). Emoyhtiö vastaa johtoryhmänsä kautta myös konsernin tavoitteiden, strategioiden ja globaalien toimintalinjojen määrittämisestä sekä tärkeistä konsernin budjettia, suuria hankkeita ja toiminnan koordinointia koskevista päätöksistä. Emoyhtiön organisaatio on lisäksi vertikaalinen siten, että se delegoi toimivaltaa tytäryhtiöilleen valiokuntien kautta. Lopulta kaksi kolmesta Nynas NV:n hallituksen jäsenestä kuuluu Nynäs AB:hen, jossa he toimivat pääjohtajan ja ”chief refining officerin” tehtävissä; Nynas NV:n hallituksen kolmas jäsen puolestaan on sen oma pääjohtaja, joka istuu myös Nynäs AB:n hallituksessa.

– Nynas NV:n liiketoimintastrategian itsenäisyys

48 Kuten edellä 37 kohdassa on todettu, vaikka oikeuskäytännön mukaan emoyhtiöllä tytäryhtiöön olevan vaikutuksen arvioiminen ei rajoitu puhtaasti liiketoimintastrategian tarkasteluun, unionin tuomioistuimilla on kuitenkin mahdollisuus ottaa huomioon liiketoimintastrategiaan liittyviä seikkoja sen arvioimiseksi, muodostavatko nämä kaksi yhtiötä yhden taloudellisen yksikön.

49 Nynas-konsernin ”organisation bookista” käy ilmi, että konsernin rakenne on erittäin integroitu ja hierarkkinen. Konserni on organisoitu alan mukaan kolmeen ryhmään, joita kutakin johtaa CBE. Nynas NV vastaa siten kaikkien bitumiryhmän tytäryhtiöiden jokapäiväisestä toiminnallisesta ja kaupallisesta johtamisesta.

50 Osastojen yleisestä koordinoinnista vastaa Nynäs AB:n toimitusjohtaja, kun taas kaikkien tytäryhtiöiden jokapäiväinen koordinointi kuuluu tehtävän mukaan erikoistuneille valiokunnille (”corporate functional managers” ja ”coordinators”), jotka toimivat konsernin tasolla, myös kaupan alalla. Näiden valiokuntien, joista suurin osa on suoraan emoyhtiöstä riippuvaisia joidenkin toimiessa suoraan tytäryhtiöiden alaisina, on toimitettava kaikki tiedot suoraan emoyhtiön toimitusjohtajalle ja varatoimitusjohtajalle. Kunkin osaston CBE:t ovat pysyviä jäseniä emoyhtiö Nynäs AB:n johtoryhmässä, johon kuuluvat lisäksi Nynäs AB:n toimitusjohtaja ja varatoimitusjohtaja. Johtoryhmän tehtävänä on konsernin tärkeiden tavoitteiden, strategian ja toimintalinjojen määrittäminen kuukausittain ja tärkeiden budjettipäätösten tekeminen sekä konsernin suuriin hankkeisiin ja toiminnalliseen koordinointiin liittyvä päätöksenteko.

51 Vaikka kantajien mukaan CBE:t toimittavat emoyhtiölle vain kuukausittaisen tulosanalyysin mutta eivät tiedota niille juoksevista osto- ja myyntipäätöksistä, konsernin organisaation tarkastelusta käy kuitenkin ilmi, että emoyhtiö osallistuu kiinteästi ja säännöllisesti tytäryhtiöiden toimintaan johtoryhmän ja erityisvaliokuntien kautta. Kantajat eivät myöskään ole esittäneet mitään todisteita, jotka osoittaisivat, että Nynäs AB ei ole käyttänyt valtaansa vaikuttaa ratkaisevasti Nynas NV:n toimintaan. Lisäksi se, että Nynas NV on harjoittanut suhteellisen itsenäistä liiketoimintastrategiaa tietyn kynnysarvon

alapuolella, ei sinällään voi horjuttaa toteamusta siitä, että Nynas AB kaikki Nynas NV:n osakkeet omistavana todella vaikuttaa ratkaisevasti Nynas NV:n toimintaan, kun vielä otetaan huomioon konsernin rakenne.

52 Kantajat katsovat myös, että se, että Nynas NV vastaa kaikkien bitumiryhmään kuluvien tytäryhtiöiden jokapäiväisestä toiminnallisesta ja kaupallisesta johdosta ja että nämä ovat delegoineet sille toimintalinjoja ja toimintaa koskevien perustavanlaatuisten päätösten tekemisen ”management service agreementin” nojalla, osoittaa, että sen tehtävät menevät tytäryhtiön tavanomaisia tehtäviä pidemmälle ja että sillä on hyvin laaja autonomia. Unionin tuomioistuimet ovat kuitenkin myöntäneet, että kun yhtiö valvoo sisaryhtiötä, joka on osallistunut kilpailusääntöjen rikkomiseen, komissio voi olettaa, että yhteinen emoyhtiö on uskonut valvontavallan tälle tytäryhtiölle (ks. vastaavasti asia T-43/02, Jungbunzlauer v. komissio, tuomio 27.9.2006, Kok., s. II-3435, 129 kohta). Se, että Nynas NV on harjoittanut tiettyä muiden bitumialan yhtiöiden valvontaa, vaikka viimeksi mainitut eivät olekaan sen omia tytäryhtiöitä, on lisäindisio siitä, että Nynäs AB:n ja Nynas NV:n välillä oli hierarkkisia suhteita, koska valvontavallan, jota viimeksi mainittu käytti sisaryhtiöihinsä nähden, oli voinut delegoida vain emoyhtiö.

– Emoyhtiön käyttäytyminen merkityksellisillä markkinoilla ja sen rooli kilpailusääntöjen rikkomisessa

53 Kantajat katsovat, että komission olisi pitänyt tukeutua seikkoihin, joiden nojalla emoyhtiön roolia kyseessä olevassa kilpailunvastaisessa käyttäytymisessä olisi voitu arvioida, jotta sen olisi voitu katsoa olevan vastuussa rikkomisesta, johon sen tytäryhtiö oli syyllistynyt. Kuten edellä 33 kohdassa on todettu, vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on kuitenkin niin, että emoyhtiön tytäryhtiöönsä nähden suorittamalla valvonnalla ei välttämättä tarvitse olla minkäänlaista yhteyttä kilpailusääntöjen rikkomiseen (edellä 26 kohdassa mainittu asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 59 kohta ja edellä 26 kohdassa mainittu asia General Química ym. v. komissio, tuomion 38, 102 ja 103 kohta). On lisäksi palautettava mieleen, että komissio ei ollut velvollinen esittämään täydentäviä todisteita sen lisäksi, että Nynäs AB omisti tytäryhtiönsä koko pääoman, jotta se saattoi olettaa, että Nynäs AB vaikutti ratkaisevasti tytäryhtiön liiketoimintastrategiaan. Ei siis ole tarpeen tutkia, vaikuttiko Nynäs AB todella Nynas NV:n kilpailusääntöjen vastaiseen käyttäytymiseen.

– Liian muodollisten seikkojen huomioon ottaminen

54 Kantajat väittävät, että komissio antoi liian suuren merkityksen sen kaltaisille seikoille kuten se, että Nynas NV:n ja Nynäs AB:n välillä oli olemassa tiedonvaihtomekanismi ja konsolidoitu tilinpäätös ja se, että Nynas NV:n hallituksen jäseniä osallistui Nynäs AB:n toiminnalliseen johtoon.

55 Kuten edellä 37 kohdassa on todettu, oikeuskäytännössä katsotaan kuitenkin, että arvioidessaan sitä, muodostavatko emoyhtiö ja tytäryhtiö yhden taloudellisen kokonaisuuden, unionin tuomioistuinten on otettava huomioon asianosaisten niille esittämät seikat, jotka liittyvät näiden yhtiöiden välisiin organisatorisiin, taloudellisiin ja oikeudellisiin yhteyksiin; seikkojen luonne ja merkitys voivat vaihdella kunkin yksittäistapauksen ominaispiirteiden mukaan (edellä 26 kohdassa mainittu asia Akzo Nobel ym., tuomion 65 kohta). Vaikka tietyillä seikoilla, kuten sillä, että konsernin tasolla on konsolidoitu tilinpäätös, ei ole merkitystä (edellä 26 kohdassa mainittu asia General Química ym. v. komissio, tuomion 108 kohta), muut seikat, joilla ei yksinään voitaisi todeta yhden taloudellisen kokonaisuuden olemassaoloa, voivat kuitenkin yhdessä muodostaa riittävien yhtäpitävien indisioiden joukon.

56 On siis otettava huomioon seikkoja, joiden perusteella voidaan todeta, että kahden yhtiön välillä vallitsivat vahvat hierarkkiset suhteet, kuten käsiteltävässä asiassa tytäryhtiön ja emoyhtiön väliset tiedotusmekanismit ja se, että yhden yhtiön päätöksentekoelimissä oli toisen yhtiön johtoa ja päinvastoin. Lisäksi se, että riidanalaisessa päätöksessä mainitaan virheellisesti, että Nynas NV:n CBE

oli Nynäs AB:n hallituksessa, vaikka kyseinen henkilö oli Nynäs AB:n johtoryhmässä, ei vaikuta riidanalaisen päätöksen laillisuuteen, koska asiakirja-aineistosta käy ilmi, että Nynäs AB:n johtoryhmällä oli perustavanlaatuinen rooli konsernin tärkeässä päätöksenteossa (ks. edellä 50 kohta).

57 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että kantajien esittämillä seikoilla ei voida kumota olettamaa, jonka mukaan Nynäs AB, joka omistaa Nynas NV:n koko pääoman, oli todella vaikuttanut ratkaisevasti Nynas NV:n toimintatapaan. On siis pääteltävä, että Nynäs AB muodosti Nynas NV:n kanssa EY 81 artiklassa tarkoitetun yrityksen ilman että on tarpeen tutkia, onko Nynäs AB vaikuttanut kyseessä olevaan käyttäytymiseen. Ensimmäinen kanneperuste on tämän vuoksi hylättävä kokonaisuudessaan.

58 Edellä esitetystä seuraa, että kantajien vaatimukset riidanalaisen päätöksen 1 artiklan kumoamisesta on hylättävä.

2. *Riidanalaisen päätöksen 2 artiklan kumoamista koskevat vaatimukset*

59 Kantajat esittävät riidanalaisen päätöksen 2 artiklan kumoamista koskevien vaatimustensa tueksi kaksi kanneperustetta. Ensimmäisen kanneperusteen mukaan komissio on tehnyt ilmeisiä arviointivirheitä, oikeudellisia virheitä ja jättänyt noudattamatta yhdenvertaisuusperiaatetta soveltaessaan vuoden 2002 yhteistyötiedonannon B jakson säännöksiä, ja toisella kanneperusteella pyritään osoittamaan, että komission olisi pitänyt ottaa huomioon, että kantajat tekivät tehokasta yhteistyötä vuoden 2002 yhteistyötiedonannon ulkopuolella asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja [EHTY:n] perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennassa annettujen suuntaviivojen (EYVL 1998, C 9, s. 3; jäljempänä suuntaviivat) 3 kohdan mukaisesti.

*Kieltäytyminen sakkojen alentamisesta vuoden 2002 yhteistyötiedonannon B jakson määräysten perusteella*

60 Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 20 kohdassa määrätään, että ”yritykset, jotka eivät täytä edellä A jaksossa esitettyjä [sakosta vapauttamista koskevia] edellytyksiä, voivat saada lievennystä sakkoihin, jotka olisi määrätty muussa tapauksessa”. Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 21 kohdassa todetaan, että ”sakkojen lieventämiseksi yrityksen on toimitettava komissiolle epäillystä kilpailusääntöjen rikkomisesta todisteita, joilla on merkittävää lisäarvoa suhteessa komission hallussa jo oleviin todisteisiin, ja sen on lopetettava osallistumisensa epäiltyyn kilpailusääntöjen rikkomiseen viimeistään siinä vaiheessa, kun se toimittaa todisteet”. Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 22 kohdassa todetaan lisäksi, että ”käsitteellä ’lisäarvo’ viitataan siihen, missä määrin toimitetut todisteet luonteensa ja/tai yksityiskohtaisuutensa vuoksi parantavat komission mahdollisuuksia vahvistaa kyseessä olevat tosiseikat”, että ”arvioidessaan tätä komissio katsoo yleensä kirjallisten todisteiden, jotka ovat peräisin ajankohdalta, jota tosiseikat koskevat, olevan arvokkaampia kuin jälkeenpäin tuotetut todisteet” ja että ”samoin kyseessä oleviin tosiseikkoihin suoraan liittyvät todisteet katsotaan yleensä arvokkaammiksi kuin todisteet, jotka liittyvät niihin vain välillisesti.”

61 Komissio on todennut riidanalaisessa päätöksessä, että Nynas oli komission tietopyyntöön 2.10.2003 antamassaan vastauksessa esittänyt yksityiskohtaisia tietoja esittämättä muodollista pyyntöä sakkonsa alentamisesta vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla. Näihin tietoihin sisältyi muun muassa kartellin kokousjärjestelmää koskeva täsmällinen yhdeksänsivuinen esitys, jota ei ollut pyydetty ja jolla siis oli lisäarvoa. Komissio on kuitenkin katsonut, että nämä seikat eivät olleet sellaisia, että ne olisivat tukeneet sen mahdollisuutta näyttää tosiseikat toteen, koska sillä oli tuona ajankohtana käytettävissään jo tarkastusten yhteydessä hankittuja asiakirjoja, BP:n ja Kuwait Petroleumin tekemät leniency-hakemukset ja tietyt komission ensimmäiseen, 30.6.2003 lähettämään tietopyyntöjen sarjaan annetut vastaukset. Se ei myöskään voinut näillä todisteilla todeta uusia kartellin merkittäviä ominaisuuksia erityisesti sen vuoksi, että Nynas oli muotoillut uudelleen eräät ExxonMobilia koskevat

lausunnot. Komissio on siis katsonut, että koska Nynas ei ollut toimittanut tietoja, joilla olisi ollut merkittävästi lisäarvoa, se ei voinut alentaa Nynasin sakkoa vuoden 2002 yhteistyötiedonannon perusteella (riidanalaisen päätöksen 389–393 perustelukappale).

62 Oikeuskäytännöstä käy ilmi, että komissiolla on tiettyä harkintavaltaa alalla ja että tuomioistuinvalvonta rajoittuu ilmeisen arviointivirheen valvontaan. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan näet sellainen tutkimuksessa tehty yhteistyö, joka ei ylitä sitä, mikä perustuu [EY] 81 ja [EY] 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun asetuksen N:o 1/2003 (EUVL 2003, L 1, s. 1) 18 artiklan 3 ja 4 kohdan nojalla yrityksille kuuluviin velvollisuuksiin, ei oikeuta sakon määrän alentamiseen (asia T-12/89, Solvay v. komissio, tuomio 10.3.1992, Kok, s. II-907, 341 ja 342 kohta ja asia T-308/94, Cascades v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok., s. II-925, 260 kohta). Tällainen alennus on sen sijaan perusteltu, kun yrityksen antamat tiedot ylittävät huomattavasti sen, mitä komissio voi vaatia asetuksen N:o 1/2003 18 artiklan nojalla (em. asia Cascades v. komissio, tuomion 261 ja 262 kohta ja asia T-230/00, Daesang ja Sewon Europe v. komissio tuomio 9.7.2003, Kok., s. II-2733, 137 kohta). Jotta sakon alentaminen vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla on perusteltua, yrityksen käyttäytymisen on helpotettava komission tehtävää sen todetessa kilpailusääntöjen rikkomisen ja määrätessä siitä seuraamusta ja oltava osoitus todellisesta yhteistyöstä. Yhtäältä unionin yleisen tuomioistuimen on siis tutkittava, onko komissio jättänyt ottamatta huomioon sitä, missä määrin asianomaisten yritysten yhteistyö on ylittänyt sen, mitä voidaan vaatia asetuksen N:o 1/2003 18 artiklan nojalla. Se harjoittaa tämän osalta kokonaisvaltaista valvontaa, joka koskee erityisesti puolustautumisoikeuksista seuraavia sen velvollisuuden rajoja, joka yrityksillä on vastata tietopyyntöihin. Toisaalta unionin yleisen tuomioistuimen on tutkittava, kuten käsiteltävässä asiassa, onko komissio arvioinut asianmukaisesti vuoden 2002 yhteistyötiedonantoon nähden yhteistyön hyödyllisyyttä kilpailusääntöjen rikkomisen toteamisessa. Komissiolla on kyseisessä tiedonannossa asetetuin rajoituksin harkintavalta arvioida, ovatko tiedot tai asiakirjat, jotka yritys on vapaaehtoisesti toimittanut, helpottaneet sen tehtävää ja onko tarpeen myöntää yritykselle alennus tämän tiedonannon nojalla. Tähän arviointiin kohdistuu vain rajoitettu tuomioistuinvalvonta (asia C-511/06 P, Archer Daniels Midland v. komissio, tuomio 9.7.2009, Kok., s. I-5843, 152 kohta; yhdistetyt asiat T-259/02-T-264/02 ja T-271/02, Raiffeisen Zentralbank Österreich ym. v. komissio, tuomio 14.12.2006, Kok. s. II-5169, 529–532 kohta; yhteisöjen tuomioistuin vahvisti viimeksi mainitun tuomion yhdistetyissä asioissa C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P ja C-137/07 P, Erster Group Bank ym. v. komissio, tuomio 24.9.2009, Kok., s. I-8681, 249 kohta).

63 Lisäksi vaikka komission on perusteltava ne syyt, joiden nojalla se katsoo, että yritysten vuoden 2002 yhteistyötiedonannon puitteissa toimittamat seikat merkitsevät myötävaikutusta, joka oikeuttaa tai ei oikeuta määrättävän sakon alentamiseen, on sitä vastoin yritysten, jotka haluavat riitauttaa komission tältä osin tekemän päätöksen, tehtävänä osoittaa, että komissio ei olisi ilman tällaisia yritysten vapaaehtoisesti toimittamia tietoja voinut näyttää toteen kilpailusääntöjen rikkomisen olennaista osaa ja siis tehdä päätöstä, jossa määrätään sakkoja (edellä 62 kohdassa mainittu asia Erste Group Bank ym. v. komissio, tuomion 297 kohta).

64 Komission sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa antaman tiedonannon (EYVL 1996, C 207, s. 4; jäljempänä vuoden 1996 yhteistyötiedonanto) soveltamisen yhteydessä unionin tuomioistuimet ovat katsoneet, että sakon määrän alentaminen näiden säännösten mukaisesti edellyttää muun muassa, että asianomainen yritys on ensimmäisenä esittänyt ratkaisevaa näyttöä kartellin olemassaolosta ja että vaikka tällaisten seikkojen ei sinällään tarvitse olla riittäviä kartellin olemassaolon todistamiseksi, niiden on kuitenkin oltava tässä samassa tarkoituksessa ratkaisevia. Kyse ei näin ollen voi olla pelkästä suuntaa-antavasta lähteestä komission tutkimuksille vaan sellaisista seikoista, joita voidaan suoraan käyttää pääasiallisena näyttönä kilpailusääntöjen rikkomisen toteamista koskevan päätöksen tekemisessä (asia T-15/02, BASF v. komissio, tuomio 15.3.2006, Kok., s. II-497, 492, 493, 517, 518, 521, 522, 526 ja 568 kohta ja asia T-26/02, Daiichi Pharmaceutical v. komissio, tuomio 15.3.2006, Kok., s. II-713, 150, 156, 157 ja 162 kohta).

65 Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 7, 21 ja 22 kohdan mukaan komission on arvioitava kunkin yrityksen tosiasiallista yhteistyötä sekä sen sisällön että antamisajankohdan suhteen, ja käsitteellä ”merkittävä lisäarvo” viitataan siihen, missä määrin toimitetut todisteet luonteensa ja yksityiskohtaisuutensa vuoksi parantavat komission mahdollisuuksia vahvistaa rikkomisen osatekijöinä olevat tosiseikat. Komissio antaa erityisen arvon seikoille, joiden perusteella se voi yhdessä muiden jo hallussaan olevien seikkojen kanssa näyttää toteen kartellin olemassaolon tai seikoille, jotka tukevat sillä jo olevia todisteita, tai seikoille, joilla on välittömiä seurauksia kartellin vakavuuteen tai kestoon. Sen sijaan toisin kuin kantajat väittävät, ratkaisevana perusteena ei ole pelkästään se, onko yritys ”helpottanut komission tehtävää”. On korostettava, että oikeuskäytäntö, johon kantajat haluavat tämän osalta vedota (asia T-347/94, Mayr-Melnhof v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok., s. II-1751, 331 kohta), ei koske vuoden 2002 yhteistyötiedonannon soveltamista ja rajoittuu joka tapauksessa vain sen toteamiseen, että jos yritys nimenomaisesti ilmoittaa, ettei se kiistä niitä tosiasiaväitteitä, joihin komission siihen kohdistamat väitteet perustuvat, sen voidaan katsoa helpottaneen komission tehtävää ja sen sakkoa voidaan tällä perusteella alentaa.

66 Komissio ei myöskään voi ottaa huomioon sitä, että yrityksen tekemä yhteistyö on ollut jatkuvaa, siinä vaiheessa, kun se arvioi, ovatko sille toimitetut todisteet lisäarvoltaan merkittäviä, koska vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 23 kohdassa rajoitetaan yrityksen tekemän yhteistyön laajuuden ja jatkuvuuden huomioon ottaminen vaiheeseen, jossa määritellään sakon alentamisen täsmällinen taso tiettyjen ryhmien puitteissa, kun komissio on jo katsonut, että sille toimitetuilla todisteilla on merkittävää lisäarvoa.

67 Näiden periaatteiden valossa on tarkasteltava väitteitä, jotka kantajat ovat esittäneet sen kanneperusteensa tueksi, jonka mukaan komissio on tehnyt ilmeisiä arviointivirheitä ja oikeudellisia virheitä ja jättänyt noudattamatta yhdenvertaisuusperiaatetta soveltaessaan vuoden 2002 yhteistyötiedonannon B jakson säännöksiä.

Oikeudelliset virheet

– Asianosaisten lausumat

68 Kantajat väittävät komission tehneen kolme oikeudellista virhettä. Ensiksi arvioidessaan sitä, oliko toimitetuilla tiedoilla merkittävää lisäarvoa, se on soveltanut virheellisesti samoja perusteita väliaikaisten päätelmien vaiheessa, joka on viimeistään väitetiedoksiannon tiedoksiantoajankohtana, ja lopullisessa päätöksessä. Toiseksi se on katsonut irrationaalisesti, että ExxonMobilia koskevien lausuntojen uudelleen muotoilu olisi vähentänyt kantajien vapaaehtoisesti toimittamien muiden todisteiden arvoa. Kolmanneksi komissio on perusteettomasti antanut liian suuren merkityksen aikajärjestykselle arvioidessaan kantajien tietojen lisäarvoa. Oikeuskäytännön mukaan yritysten harjoittaman yhteistyön asteen arviointi ei saa riippua puhtaasti sattumanvaraisista tekijöistä, kuten siitä, missä järjestyksessä komissio kuulee niitä (edellä 27 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni v. komissio, tuomion 246 kohta).

69 Komissio ei hyväksy mitään näistä kantajien väitteistä.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

70 Aluksi on todettava, että kantajat ovat väittäneet vastausvaiheessa, että komissio ei voi arvioida toimitettujen tietojen lisäarvoa samoin perustein väliaikaisten päätelmien ja lopullisen päätöksen vaiheissa. Ne katsovat, että komission tulee väliaikaisessa vaiheessa arvioida yrityksen toimittamia tietoja vain erillään muiden yritysten toimittamista tiedoista.

71 Siltä osin kuin kyse on tämän väitteen tutkittavaksi ottamisesta työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohta huomioon ottaen, mitä komissio on pohtinut vastaajan vastauksessa, on korostettava, että tällä vastauksessa esitetyllä väitteellä vain kehitellään kannekirjelmässä esitettyä kanneperustetta, jonka mukaan komissio on tehnyt oikeudellisia virheitä kieltäytyessään alentamasta Nynasin sakkoa vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla, ja että oikeuskäytännön mukaan se on siis otettava tutkittavaksi (asia 2/57, Compagnie des hauts fourneaux de Chasse v. Euroopan hiili- ja teräsyhteisön korkea viranomainen, tuomio 12.6.1958, Kok., s. 129, 131 kohta).

72 Lisäksi asiakysymyksen osalta vuoden 2002 yhteistyötiedonannon menettelyä koskevista 26 ja 27 kohdasta käy ilmi, että ”jos komissio tulee siihen alustavaan johtopäätökseen, että yrityksen toimittamat todisteet sisältävät 22 kohdassa tarkoitettua lisäarvoa, se ilmoittaa yritykselle kirjallisesti siihen päivään mennessä, jona väitetiedoksianto annetaan yritykselle tiedoksi, aikovansa lieventää sakkoja ja mainitsee, mitä 23 kohdan b alakohdassa määritellyistä vaihtoehdoista sovelletaan”, ja että ”komissio arvioi kunkin sakkojen lieventämistä hakeneen yrityksen lopullisen tilanteen hallintomenettelyn lopussa tekemässään päätöksessä”.

73 Kantajat katsovat, että sen perusteella, että vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 26 kohdassa viitataan vain sen 22 kohtaan eikä 21 kohtaan, kuten komissio on todennut, voidaan katsoa, että 26 kohta koskee vain yrityksen toimittamien todisteiden ”lisäarvoa” eikä ”merkittävää lisäarvoa”.

74 Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 22 kohdan, jossa määritellään käsite ”lisäarvo”, tarkoituksena on vain selventää 21 kohtaa, jossa viitataan ”merkittävän lisäarvon” käsitteeseen. Lisäksi itse ”lisäarvon” käsite viittaa selvästi siihen, että komission on – hallinnollisen menettelyn vaiheesta riippumatta – arvioitava toimitettujen todisteiden arvoa muihin sellaisiin todisteisiin verrattuna, jotka ovat sen käytettävissä tarkastusten perusteella tai jotka muut yritykset ovat sille toimittaneet. Vaikka seurattaisiin kantajien päättelyä, sillä, että väliaikaisessa vaiheessa mahdollisesti katsottaisiin, että toimitetuilla todisteilla on lisäarvoa, ei olisi vaikutusta komission lopulliseen arviointiin ja yritykselle myönnettävän alennuksen tasoon, joka ratkaistaan vasta tuolloin. Tämä väite on siis hylättävä.

75 Kantajat katsovat toiseksi, että komissiolla ei ollut oikeutta rangaista niitä siitä, että ne peruuttivat ExxonMobilin kartelliin osallistumista koskevia lausuntojaan. On kuitenkin syytä täsmentää, että riidanalaisessa päätöksessä komissio on vain maininnut, ettei se ollut Nynasin sille toimittamien seikkojen perusteella voinut näyttää toteen uusia kartellin merkittäviä ominaisuuksia erityisesti sen vuoksi, että Nynas oli muotoillut uudelleen tietyt ExxonMobilia koskevat lausunnot. Komissio ei siis ole rangaissut Nynasia näistä uudelleen muotoilusta vaan ainoastaan arvioinut ExxonMobiliin liittyviä seikkoja, jotka sisältyivät Nynasin tietopyyntöön 2.10.2003 antamaan vastaukseen, ja katsonut, etteivät ne olleet tuoneet mitään merkittävää lisäarvoa. Tämä väite on näin ollen hylättävä.

76 Kantajat katsovat kolmanneksi, että komissio on antanut liian suuren merkityksen aikajärjestykselle arvioidessaan kantajien tietojen lisäarvoa. Ne vetoavat tämän väitteensä tueksi edellä 27 kohdassa mainittuun yhdistetyissä asioissa Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni v. komissio annettuun tuomioon perustuvaan oikeuskäytäntöön. On kuitenkin todettava, että kyseinen tuomio koskee vuoden 1996 yhteistyötiedonannon soveltamista eikä vuoden 2002 yhteistyötiedonantoa, jota sovelletaan käsiteltävässä asiassa. Lisäksi kyseinen tuomio koskee vuoden 1996 yhteistyötiedonannon sakkojen määrän merkittävää alentamista koskevan D kohdan määräysten soveltamista, eikä siinä mainita, että asianomaisia yrityksiä kohdeltaisiin eri tavalla sen mukaan, missä järjestyksessä ne ovat tehneet yhteistyötä komission kanssa. Sen sijaan oikeuskäytännössä, joka koskee vuoden 1996 yhteistyötiedonannon sakkojen määräämättä jättämistä tai sakkojen määrän hyvin huomattavaa tai huomattavaa alentamista koskevia B ja C kohtaa, joissa nimenomaisesti viitataan aikajärjestykseen, komissiolle on vahvistettu mahdollisuus ottaa aikatekijä huomioon (edellä 64 kohdassa mainittu asia BASF v. komissio, tuomion 550 kohta; asia T-322/01, Roquette Frères v. komissio, tuomio 27.9.2006, Kok., s. II-3137, 237–239 kohta ja asia T-329/01, Archer Daniels Midland, tuomio 27.9.2006, Kok., s. II-3255, 319–321 ja 341 kohta). Siltä osin kuin kyse on vuoden 2002 yhteistyötiedonannosta, sen 7 ja 23 kohdasta käy nimenomaisesti ilmi, että komission on toimitettuja tietoja arvioidessaan otettava

huomioon ajankohta, jolloin ne on toimitettu sille. Tätä tiedonantoa koskevassa oikeuskäytännössä on lisäksi vahvistettu tietojen antamisajankohdan merkitys (asia T-85/06, General Química ym. v. komissio, tuomio 8.12.2008, 147, 148 ja 152–154 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa). Myös tämä väite on siis hylättävä.

77 Unionin yleinen tuomioistuin katsoo, että komissio ei ole tehnyt oikeudellisia virheitä kieltäytyessään alentamasta kantajien sakkoa vuoden 2002 yhteistyötiedonannon B jakson määräysten perusteella.

Ilmeiset arviointivirheet

– Asianosaisten lausumat

78 Kantajat väittävät ensiksi, että komissio on aliarvioinut niiden vapaaehtoisesti tekemän yhteistyön laajuuden ja arvon. Niiden mukaan komissio ei ole ottanut huomioon toimitettujen tietojen laajuutta ja täsmällisyyttä eikä eräiden sellaisten tietojen ratkaisevuutta, jotka ainoastaan kantajat saattoivat toimittaa ja joita käytettiin laajasti väitetiedoksiannossa ja riidanalaisessa päätöksessä. Komissio ei ole myöskään ottanut huomioon sitä poikkeuksellista käytöstä, jota kantajat osoittivat menettelyn aikana, kun ne ilmoittivat spontaanisti konsernissaan tapahtuneista organisatorisista muutoksista ja luopuivat siis puolustautumisoikeuksiensa käytöstä sekä toimittivat kartellin toista tasoa koskevia tietoja ja välittivät eräältä kolmannelta yhtiöltä saatuja tietoja. Komissio on kuitenkin vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 23 kohdan b alakohdan mukaan velvollinen ottamaan huomioon yhtiöiden yhteistyön laajuuden ja jatkuvuuden.

79 Kantajat katsovat toiseksi, että se, että ne toimittivat vastauksensa komissiolle vasta 2.10.2003, johtui vain komissiosta, joka oli alun perin osoittanut tietopyyntönsä Nynas NV:lle Nynas Belgiumin sijasta.

80 Komissio on kantajien mukaan kolmanneksi katsonut virheellisesti, että Nynas Belgium ei olisi 2.10.2003 antamassaan vastauksessa ilmaissut haluavansa sakon alennusta, vaikka Nynas Belgium oli täsmentänyt pyrkivänsä auttamaan komissiota tämän tutkimuksissa tuottamalla merkittävää lisäarvoa.

81 Komissio ei hyväksy mitään näistä kantajan väitteistä.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

82 On aluksi korostettava, että kantajat eivät voi vedota väittämäänsä poikkeukselliseen käytökseen saadakseen aikaan sen, että niihin sovellettaisiin vuoden 2002 yhteistyötiedonannon määräyksiä. Siitä, että Nynas Belgium olisi spontaanisti ilmoittanut komissiolle olevansa Nynas NV:n seuraaja, on korostettava, että komissio olisi todennäköisesti voinut joka tapauksessa katsoa Nynas NV:n taloudellisen seuraajan olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta. Lisäksi siltä osin kuin kyse on kantajien toimittamista kartellin kolmatta toimintatasoa koskevista tiedoista, on syytä korostaa, että komissio on riidanalaisessa päätöksessä (354 perustelukappale) katsonut, että sillä ei ollut käytettävissään riittävästi todisteita tämän oalta ja että se ei näin ollen ollut voinut käyttää kantajan sille tästä asiasta toimittamia seikkoja. Koska kantajat hankkivat tietoja Petroplusilta, komission ei tarvinnut lähettää kyseiselle yhtiölle tietopyyntöjä, mutta pelkästään tämä seikka ei voi olla perusteena vuoden 2002 yhteistyötiedonannon soveltamiselle.

83 Ensiksi kun otetaan huomioon edellä 62–66 kohdassa mainitut periaatteet, on ilmeistä, että komissio ei ole tehnyt ilmeistä arviointivirhettä katsoessaan, että vuoden 2002 yhteistyötiedonantoa ei sovelleta kantajiin.

84 Vaikka kantajien 2.1.2003 spontaanisti toimittamat tiedot olivat hyvin yksityiskohtaisia – minkä komissio on myöntänyt –, ne eivät kuitenkaan parantaneet komission mahdollisuuksia todeta rikkomista, koska sillä oli jo kyseisenä ajankohtana käytössään BP:n toimittamat tiedot sekä lokakuussa

2002 tehdyissä tarkastuksissa hankitut asiakirjat, BP:n leniency-hakemus ja muita tietoja, jotka BP oli toimittanut menettelyn jatkuessa, Kuwait Petroleumin 12.9.2003 tekemä leniency-hakemus sekä useimpien yhtiöiden vastaukset 30.6.2003 esitettyihin tietopyyntöihin.

85 Asianosaisten kirjelmistä käy lisäksi ilmi, että todisteet, joita kantajat pitävät niiden yksinomaan toimittamina, eivät olleet ratkaisevia komissiolle kilpailusääntöjen rikkomisen toteamisen kannalta.

86 Näin on Nynasin valmistelemiin kokouksiin ja bitumin hinnasta sopimiseksi pidettyihin kokouksiin osallistumisen osalta, jotka komissio oli jo voinut näyttää toteen muiden yhtiöiden esittämien todisteiden ja todistajanlausuntojen, kuten Heijmans Infrastructuur en Milieu BV:n (jäljempänä Heijmans) toimitiloissa tehdyissä tarkastuksissa hankittujen asiakirjojen ja Kuwait Petroleumin 16.9.2003 ja BP:n vuonna 2002 toimittamien tietojen avulla (ks. riidanalaisen päätöksen 57, 68 ja 77 perustelukappale).

87 Samoin siltä osin kuin kyse on kartelliin osallistuneiden yhtiöiden ja henkilöiden nimistä, asiakirja-aineistosta käy ilmi, että muut yhtiöt olivat jo ilmoittaneet ne (ks. riidanalaisen päätöksen alaviitteet 145, 201 202, 224 ja 226) ja että siltä osin kuin kyse on niiden ExxonMobilin työntekijöiden ja muiden Shellin työntekijöiden nimistä, joita komissiolla ei vielä ollut käytettävissään, se ei ollut kyennyt vahvistamaan näitä tietoja eikä käyttänyt niitä riidanalaisessa päätöksessä. Siltä osin kuin kyse on kartelliin osallistuneista Eshan (konserni, joka valmistaa ja myy bitumia Alankomaissa ja jonka katsottiin osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ja jolle määrättiin 11,5 miljoonan euron suuruinen sakko) työntekijöistä, on niin, että vaikka riidanalaisessa päätöksessä (alaviite 216) mainitaan Kuwait Petroleumin 9.10.2003 antama lausunto ja Eshan 30.12.2003 tietopyyntöön antama vastaus, jotka on annettu kantajien tietopyyntöön antaman vastauksen jälkeen, tämä seikka ei yksinään ole riittävä, jotta voitaisiin katsoa, että kantaja on toimittanut komissiolle todisteen, jolla on merkittävää lisäarvoa, koska komissio oli jo tietoinen Eshan osallistumisesta kartelliin Heijmansin, HGB:n, BP:n ja Kuwait Petroleumin aiempien asiakirjojen perusteella (ks. riidanalaisen päätöksen 57 ja 68 perustelukappale).

88 Bitumintoimittajien valmistelevien kokousten pitopaikasta on korostettava, että kantajat ovat maininneet vain yhden muun paikan BP:n vuoden 2002 lausunnoissa ja Kuwait Petroleumin 16.9.2003 tietopyyntöön antamassa vastauksessa mainittujen lisäksi ja että tätä tietoa ei ole voitu vahvistaa, vaan se on kyseenalaistettu kuulemisten yhteydessä eikä sitä ole käytetty riidanalaisessa päätöksessä (riidanalaisen päätöksen 69 perustelukappale, alaviitteet 176 ja 177). Samoin vaikka komissio on siteerannut otetta kantajien tietopyyntöön 2.10.2003 antamasta vastauksesta sen osoittamiseksi, että kartellin kokoukset pidettiin yleensä Koninklijke Wegenbouw Stevin BV:n (jäljempänä KWS) (riidanalaisen päätöksen 59 perustelukappale) toimitiloissa, on korostettava, että tämä tieto oli sen käytettävissä jo KWS:ssä tehdyissä tarkastuksissa hankittujen asiakirjojen, Kuwait Petroleumin 16.9.2003 tietopyyntöön antaman vastauksen ja viimeksi mainitun 1.10.2003 antaman lausunnon perusteella (ks. väitetiedoksiannon liite 2).

89 Samoin Ballast Nedamin ja Dura Vermeerin osallistumisesta kartelliin on todettava, että komissiolla oli jo hallussaan todisteet sen toteen näyttämiseksi NBM Noord-West BV:n, Hollandsche Beton Groep Civiel BV:n ja KWS:n toimitiloissa tehdyissä tarkastuksissa hankittujen asiakirjojen ja Dura Vermeerin tietopyyntöön 12.9.2003 antaman vastauksen ansiosta (ks. riidanalaisen päätöksen 76 ja 77 perustelukappale ja alaviitteet 200, 220, 223, 224 ja 226).

90 Siltä osin kuin lopuksi on kyse seuraamusmekanismista niitä bitumintoimittajia varten, jotka eivät noudata kartellin sopimuksia, Nynasin toimittamat asiakirjat (Hollandsche Beton Groepin lähettämä faksi ja lasku, johon sisältyy Heijmansin ja Ballast Nedamin syyllisyyttä osoittavia tietoja) ovat myös vain vahvistaneet ja täsmentäneet komissiolla jo olleita todisteita. BP oli jo 12.7.2002 ja 16.9.2003 antamissaan lausunnoissa esittänyt tätä koskevia seikkoja, samoin kuin Kuwait Petroleum 12.9.2003

antamassaan lausunnossa (riidanalaisen päätöksen 84 ja 86 perustelukappale). Seuraamusmekanismi mainittiin myös Shell Nederland Verkoopmaatschappij BV:ssä ja KWS:ssä suoritetuissa tarkastuksissa hankituissa asiakirjoissa (alaviitteet 238 ja 286).

91 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että kantajat eivät ole osoittaneet, ettei komissio olisi ilman niiden vapaaehtoisesti toimittamia tietoja voinut näyttää toteen kilpailusääntöjen rikkomisen olennaista osaa eikä siis tehdä päätöstä, jossa määrätään sakkoja.

92 On syytä todeta lopuksi, että komissio ei ole tehnyt mitään ilmeistä arviointivirhettä, kun se ei katsonut yksinomaan kantajien toimittamilla tiedoilla olevan merkittävää lisäarvoa.

93 Kantajat katsovat toiseksi, että se, että ne lähettivät tietonsa komissiolla myöhään, johtuu komissiosta, joka oli osoittanut tietopyyntönsä Nynas Belgiumin sijasta Nynas NV:lle, joten Nynas Belgium oli saanut pyynnön vasta 23.7.2003 eli kolme viikkoa myöhemmin kuin muut yritykset, jotka olivat saaneet sen 30.6.2003.

94 Asiakirja-aineistosta ja erityisesti Nynasin asianajajan ja komission välisestä kirjeenvaihdosta käy kuitenkin ilmi, että ensimmäinen tietopyyntö oli osoitettu Nynas NV:lle, samalle yhteyshenkilölle ja samaan osoitteeseen kuin se, joka myöhemmin ilmoitettiin Nynas Belgiumin osoitteeksi, ja että viimeksi mainittu oli myöntänyt saaneensa pyynnön samana ajankohtana kuin muut vastaanottajat eli 4.7.2003. Joka tapauksessa komission muodollisen tietopyynnön lähettämis- tai vastaanottamisajankohdalla ei ole vaikutusta arvioitaessa yritysten käsiteltävässä asiassa esittämien leniency-hakemusten aikajärjestystä, koska ne saatettiin esittää millä hetkellä hyvänsä, muun muassa komission suorittamien yllätystarkastusten jälkeen, ja riippumatta tietopyynnön lähettämisajankohdasta.

95 Kantajat korostavat kolmanneksi, että komissio on katsonut virheellisesti, että Nynas Belgium ei olisi 2.10.2003 antamassaan vastauksessa ilmaissut tahtoaan saada sakkoaan alennetuksi. Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 24 ja 25 kohdassa todetaan, että ”yrityksen, joka haluaa hyötyä sakkojen lieventämisestä, on toimitettava komissiolle 21 ja 22 kohdissa tarkoitettuja todisteita” ja ”kilpailun pääosasto lähettää yritykselle vastaanottoilmoituksen, jossa mainitaan kyseisten todisteiden toimituspäivä”. Vuoden 2002 yhteistyötiedonannossa ei siis esitetä leniency-hakemuksen tekemiselle erityisiä muotomääräyksiä. Nynasin 2.10.2003 tietopyyntöön antamassaan vastauksessa käyttämät ilmaisut eivät kuitenkaan selvästi osoita, että sen tarkoitus oli vedota vuoden 2002 yhteistyötiedonantoon, koska sen asianajaja totesi vain onnistuneensa ”hankkimaan jäljennöksiä asiakirjoista, joiden se toivoo auttavan komission tutkimusta siten, että ne tuovat merkittävää lisäarvoa”. Joka tapauksessa se, katsotaanko Nynas Belgiumin 2.10.2003 päivätty vastaus jo leniency-hakemukseksi vai ei, ei vaikuta riita-asian ratkaisuun, kun otetaan huomioon, että komissio suorittaa toimitettujen todisteiden laadun lopullisen arvioinnin vasta hallinnollisen menettelyn päätteeksi ja että riidanalaisesta päätöksestä käy ilmi, että komissio – vaikka katsoikin, että Nynas ei ollut esittänyt vuoden 2002 yhteistiedonannon nojalla muodollista pyyntöä sakkonsa alentamiseksi – otti tämän asiakirjan huomioon arvioidessaan mahdollisuutta alentaa Nynasille määrättyä sakkoa vuoden 2002 yhteistyötiedonannon perusteella.

96 Unionin yleinen tuomioistuin toteaa, että komissio ei ole tehnyt ilmeistä arviointivirhettä katsoessaan, että kantajien toimittamilla tiedoilla ei ollut merkittävää lisäarvoa ja että se ei näin ollen voinut alentaa sakkoa vuoden 2002 yhteistyötiedonannon mukaisesti.

Yhdenvertaisuusperiaate

– Asianosaisten lausumat

97 Kantajat katsovat, että komissio ei ole noudattanut yhdenvertaisuusperiaatetta, koska se on perusteettomasti kohdellut sitä eri tavalla kuin Kuwait Petroleumia. Ne katsovat ensiksi, että mitään muuta yritystä ei ole rangaistu ExxonMobilia koskevien lausuntojen muuttamisesta ja että Kuwait

Petroleumin sakkoa on alennettu 30 prosenttia, vaikka tämä oli toiminut samalla tavoin kuin kantajat. Ne moittivat komissiota lisäksi siitä, että tämä on kohdellut kantajien toimittamia tietoja eri tavoin kuin Kuwait Petroleumin toimittamia. Viimeksi mainittu toimitti vasta 9.10.2003 ratkaisevia tietoja, jotka vain vahvistivat yllätystarkastuksissa saatuja tietoja ja olivat joka tapauksessa vähemmän yksityiskohtaisia kuin Nynas Belgiumin toimittamat. Komissio on kuitenkin päättänyt riidanalaisessa päätöksessä tukeutua Kuwait Petroleumin toimittamiin lausuntoihin kantajan toimittamien sijasta, minkä lisäksi se on jättänyt mainitsematta kantajat useiden tosiseikkojen lähteenä. Näin toimiessaan komissio on laiminlyönyt hyvää hallintoa ja päätösten perustelemista koskevat velvollisuutensa.

98 Komissio ei hyväksy näitä kantajien väitteitä.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

99 On aluksi syytä palauttaa mieleen edellä 75 kohdassa esitetyn mukaisesti, että komissio on päätöksessään vain maininnut, että se ei ollut Nynasin sille toimittamien seikkojen perusteella voinut todeta uusia kartellin merkittäviä ominaisuuksia erityisesti sen vuoksi, että Nynas oli muotoillut uudelleen tietyt ExxonMobilia koskevat lausunnot, mutta se ei ollut rangaissut Nynasia näistä uudelleen muotoiluista. Kantajien väite yhdenvertaisuusperiaatteen loukkaamisesta Kuwait Petroleumiin nähden on tältä osin siis hylättävä.

100 Oikeuskäytännössä on todettu, että kun komissio käyttää harkintavaltaansa, se ei saa jättää huomiotta yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, jota loukataan silloin, jos toisiinsa rinnastettavia tilanteita kohdellaan eri tavalla tai jos erilaisia tilanteita kohdellaan samalla tavalla, ellei tällaista kohtelua voida objektiivisesti perustella, ja että tämä periaate on esteenä sille, että komissio kohtelee eri tavoin saman päätöksen kohteena olevien yritysten yhteistyötä (ks. edellä 62 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Raiffeisen Zentralbank Österreich ym. v. komissio, tuomion 533 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Siinä katsotaan kuitenkin, että komissio ei ole jättänyt noudattamatta tätä periaatetta alentaessaan tai jättäessään alentamatta sakkoja sen mukaan, millaista yhteistyötä kyseinen yritys on sen kanssa harjoittanut hallinnollisessa menettelyssä (asia T-311/94, BPB de Eendracht v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok., s. II-1129, 309–313 kohta ja asia T-317/94, Weig v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok., s. II-1235, 287–289 kohta). Siinä katsotaan lisäksi, että kyseessä olevien yritysten erilaisen kohtelun on perustuttava siihen, etteivät niiden harjoittaman yhteistyön asteet ole olleet keskenään verrattavissa muun muassa sen takia, että niiden yhteistyö on perustunut erilaisten tietojen toimittamiseen hallinnollisen menettelyn eri vaiheissa ja tilanteissa, jotka eivät ole olleet samankaltaisia (asia T-48/02, Brouwerij Haacht v. komissio, tuomio 6.12.2005, Kok., s. II-5259, 108 ja 109 kohta).

101 On lisäksi syytä täsmentää, että vaikka on voitu katsoa, että jotta eri yritysten tekemää yhteistyötä voitaisiin pitää toisiaan vastaavana, sen ei ole välttämättä tapahduttava samana päivänä mutta samassa menettelyn vaiheessa (asia T-13/03, Nintendo ja Nintendo of Europe v. komissio, tuomio 30.4.2009, Kok., s. II-947, 178 kohta), tätä periaatetta sovelletaan vuoden 1996 yhteistyötiedonannon D kohdan nojalla, eikä siinä mainita, että asianomaisia yrityksiä kohdeltaisiin eri tavalla sen mukaan, missä järjestyksessä ne ovat tehneet yhteistyötä komission kanssa, toisin kuin vuoden 2002 yhteistyötiedonannossa (ks. edellä 76 kohta).

102 Kun yritys yhteistyön puitteissa pelkästään vahvistaa – epätäsmällisemmin eikä yhtä nimenomaisesti – tietyt sellaisista tiedoista, jotka jokin toinen yritys on jo toimittanut ollakseen yhteistyössä komission kanssa, sen yhteistyön asteen – vaikka siitä saattaa olla komissiolle tiettyä hyötyä – ei voida katsoa olevan rinnastettavissa nämä tiedot ensimmäisenä toimittaneen yrityksen yhteistyön asteeseen. Lausunto, jossa pelkästään tietyssä määrin vahvistetaan komissiolla jo oleva lausunto, ei nimittäin helpota komission tehtävää merkittävästi eikä siten siinä määrin, että sen vuoksi olisi perusteltua alentaa sakkoa yhteistyön perusteella (ks. asia T-38/02, Groupe Danone v. komissio, tuomio 25.10.2005, Kok., s. II-4407, 455 kohta ja asia T-343/08, Arkema France v. komissio, tuomio 17.5.2011, Kok. s. II-2287, 137 kohta).

103 Käsiteltävässä asiassa komissio ei ole jättänyt noudattamatta yhdenvertaisuusperiaatetta alentaessaan Kuwait Petroleumin sakkoa 30 prosenttia vuoden 2002 yhteistyötiedonannon perusteella ja ollessaan myöntämättä tätä alennusta kantajille, koska nämä yritykset olivat erilaisissa tilanteissa. On muistettava, että Kuwait Petroleum teki jo 12.9.2003 vuoden 2002 yhteistyötiedonannon soveltamista koskevan hakemuksen, jonka liitteenä oli yrityksen lausunto, ja että se pyysi, että osa 16.9.2003 toimitetuista tiedoista otettaisiin huomioon sen tekemää leniency-hakemusta käsiteltäessä. Komission ja Kuwait Petroleumin välillä järjestettiin kokous 18.9.2003, ja komissio kuuli 1.10. ja 9.10.2003 kolmea Kuwait Petroleumin entistä työntekijää. Komissio on riidanalaisessa päätöksessä katsonut, että 12.9. ja 16.9.2003 sekä 1.10. ja 9.10.2003 toimitetut tiedot paransivat täsmällisyydellään komission mahdollisuutta näyttää toteen rikkomisen olemassaolo, mutta sen oli otettava huomioon, että leniency-hakemus oli esitetty vasta 11 kuukautta yllätystarkastusten ja komission tietopyyntöjen lähettämisen jälkeen, että sillä oli jo käytettävissään joitakin muiden yhtiöiden sille toimittamia tietoja ja että Kuwait Petroleum oli muuttanut eräitä ExxonMobilia koskevia lausuntojaan. Toisin kuin kantajat väittävät, Kuwait Petroleum ei siis odottanut 9.10.2003 saakka toimittaakseen ratkaisevia tietoja vaan mahdollisti jo 12.9.2003 sen, että komissio saattoi vahvistaa olemassa olevia tietoja ja näyttää siis toteen rikkomisen olemassaolon muun muassa toimittamalla ensimmäisenä välittömät todisteet bitumia koskevasta yhteistoiminnasta, koska BP, joka oli ensimmäisenä yrityksenä ilmoittanut komissiolle kartellin olemassaolosta, ei ollut osallistunut kokouksiin säännöllisesti (riidanalaisen päätöksen 383 perustelukappale).

104 Loppujen lopuksi asiakirja-aineistosta käy ilmi, että kantajien tilanne ei ollut verrattavissa Kuwait Petroleumin tilanteeseen tietojen komissiolle toimittamisen ajankohdan eikä niiden sisällön osalta. Kantajat ovat lisäksi itse vastauksessaan myöntäneet, että Kuwait Petroleumin toimittamat todisteet olivat laadultaan parempia. On lisäksi todettava, että kantajat, joille esitettiin istunnossa kysymyksiä muun muassa tästä, eivät ole esittäneet mitään tukea väitteelleen, jonka mukaan komissio olisi nojautunut kantajien sille 2.10.2003 toimittamiin todisteisiin järjestääkseen erään Kuwait Petroleumin entisen työntekijän kuulemisen 9.10.2003. Sillä, että komissio on katsonut, että Kuwait Petroleumin 9.10.2003 pidetyssä kuulemistilaisuudessa esittämillä seikoilla oli merkittävää lisäarvoa, ei ole vaikutusta siihen, miten komissio arvioi tämän yhtiön aiemmin toimittamia todisteita eikä näin ollen vaikutusta siihen, millä tavoin kantajien toimittamien tietojen arvoa arvioidaan.

105 Koska Kuwait Petroleumin ja kantajien tilanteet eivät näin ole verrattavissa, koska viimeksi mainitut toimittivat tietoja komissiolle myöhässä ja koska tiedot eivät olleet laadultaan samantasoisia, komissio ei ole jättänyt noudattamatta yhdenvertaisuusperiaatetta, kun se ei ole alentanut kantajien sakkoa vuoden 2002 yhteistyötiedonannon perusteella.

106 Kantajat esittävät tämän kanneperusteen yhteydessä lisäksi väitteitä siitä, että hyvän hallinnon ja päätösten perusteluvelvollisuuden periaatteita on loukattu, ja rajoittuvat vain korostamaan sitä, että komission tehtävänä on ilmoittaa päätelmiensä lähteet ja tunnustaa samalla tavalla samanarvoiset todisteet.

107 Unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 44 artiklan 1 kohdan mukaan kanteessa on oltava yhteenveto kanteen oikeudellisista perusteista ja tämä on ilmaistava niin selvästi ja tarkasti, että vastaaja voi valmistella puolustuksensa ja että unionin yleinen tuomioistuin voi antaa kanteen johdosta ratkaisun tietyissä tapauksissa jopa ilman muita tietoja. Kanteessa on näin ollen nimenomaisesti selitettävä, mitä kanteen perustana oleva oikeudellinen peruste sisältää, eikä pelkkä ylimalkainen viittaaminen tähän perusteeseen täytä työjärjestyksessä asetettuja vaatimuksia. Vastaavien vaatimusten on täytyttävä silloinkin, kun kanneperusteen tueksi esitetään väite (asia T-102/92, Viho v. komissio, tuomio 12.1.1995, Kok., s. II-17, 68 kohta ja asia T-352/94, Mo och Domsjö v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok., s. II-1989, 333 kohta).

108 Käsiteltävässä asiassa väite siitä, että komissio on loukannut hyvän hallinnon periaatetta, on liian epätäsmällinen, jotta unionin yleinen tuomioistuin voisi saada selville sen kohteen. Kantajat eivät näet täsmennä niitä riidanalaisen päätöksen kohtia, joissa komissio olisi mielivaltaisesti nojautunut Kuwait Petroleumin toimittamiin lausuntoihin kantajien toimittamien sijaan ja joissa se olisi jättänyt mainitsematta kantajat niiden lähteenä. Väite on siis jätettävä tutkimatta.

109 Myös väite, jonka mukaan riidanalaista päätöstä ei ole perusteltu, on muotoiltu hyvin epämääräisesti. Vaikka tämä väite otettaisiin tutkittavaksi, oikeuskäytännön mukaan perusteluvelvollisuuden on kuitenkin mahdollistettava yhtäältä se, että sille, jota toimenpide koskee, selviävät sen syyt, jotta se voisi tarvittaessa puolustaa oikeuksiansa ja tutkia, onko päätös asianmukainen, ja toisaalta se, että unionin tuomioistuimet voivat valvoa päätöksen laillisuutta. Perusteluvaatimusta on arvioitava tapauksen olosuhteiden, muun muassa kyseisen toimen sisällön, esitettyjen syiden ja päätöksentekoon liittyneen tilanteen perusteella (edellä 27 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni v. komissio, tuomion 129 kohta).

110 Käsiteltävässä asiassa komissio on ilmaissut riittävän selvästi ja tarkasti syyt, joiden vuoksi se on päättänyt alentaa Kuwait Petroleumin sakkoa ja olla alentamatta kantajien sakkoja. Riidanalaisen päätöksen 382–385 ja 389–393 perustelukappaleesta näet ilmenee, että komissio on katsonut Kuwait Petroleumin 12.9. ja 16.9.2003 ja 1.10. ja 9.10.2003 toimittamien tietojen parantaneen täsmällisyydellään komission mahdollisuutta näyttää rikkomisen olemassaolo toteen, kun taas Nynasin 2.10.2003 toimittamat tiedot – vaikka ne olivatkin hyvin yksityiskohtaisia ja vaikka ne oli toimitettu spontaanisti – eivät parantaneet komission mahdollisuutta todeta rikkomisen olemassaoloa, koska komissiolla oli kyseisenä ajankohtana jo käytettävissään tarvittavat tiedot rikkomisen pääasiallisten osatekijöiden toteamiseksi. Komissio on muun muassa täsmentänyt, mitä muita sellaisia lähteitä sillä jo oli käytettävissään, joiden perusteella se saattoi todeta rikkomisen pääasialliset osatekijät.

111 Tämä väite on siis hylättävä perusteettomana. Kaikki edellä esitetty huomioon ottaen kanneperuste, joka koskee sitä, että sakkoa ei alennettu vuoden 2002 yhteistyötiedonannon B jakson perusteella, on hylättävä.

*Kieltäytyminen sakkojen alentamisesta suuntaviivojen perusteella*

Asianosaisten lausumat

112 Kantajat katsovat toissijaisesti, että komission olisi pitänyt ottaa huomioon, että kantajat tekivät tehokasta yhteistyötä vuoden 2002 yhteistyötiedonannon ulkopuolella suuntaviivojen 3 kohdan mukaisesti.

113 Komissio ei hyväksy näitä kantajien väitteitä.

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

114 Suuntaviivojen 3 kohdan kuudennen luetelmakohdan mukaan komissio voi alentaa sakon perusmäärää ”todelli[sesta] yhteistyö[stä] menettelyissä, jotka koskevat [vuoden] 1996 [tiedonannon] soveltamisalaan kuulumattomia tapauksia”. Unionin tuomioistuimet ovat täsmentäneet, että komissiolla on mahdollisuus myöntää kilpailusääntöjen rikkomista koskevan menettelyn aikana komission kanssa yhteistyössä toimineelle yritykselle sakkojen alennus suuntaviivojen nojalla vain siinä tapauksessa, että vuoden 1996 yhteistyötiedonanto ei ole sovellettavissa (ks. vastaavasti edellä 32 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 380–382 kohta ja edellä 64 kohdassa mainittu asia BASF v. komissio, tuomion 585 ja 586 kohta).

115 Samoin kuin vuoden 2006 yhteistyötiedonantoa, myös vuoden 2002 yhteistyötiedonantoa, jolla ensin mainittu korvattiin tietyin edellytyksin 14.2.2002 lukien, sovelletaan salaisiin kartelleihin, joiden tavoitteena on hintojen tai tuotanto- tai myyntikiintiöiden vahvistaminen ja markkinoiden jakaminen, mukaan lukien tarjouskeinottelu, taikka tuonnin tai viennin rajoittaminen, joten soveltamisalan ulkopuolelle jätetään siis vertikaaliset tai EY 82 artiklan soveltamisalaan kuuluvat yhteistoimintajärjestelyt.

116 Koska käsiteltävässä asiassa kyseessä oleva kilpailusääntöjen rikkominen kuuluu vuoden 2002 yhteistyötiedonannon soveltamisalaan, suuntaviivojen 3 kohdan kuudetta luetelmakohtaa ei sovelleta kantajiin. Kanneperuste, jonka mukaan asiassa ei ole otettu huomioon oikeusohjeita, jotka eivät siis ole sovellettavissa käsiteltävässä asiassa, on hylättävä tehottomana.

117 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että kannekirjelmässä esitetyt vaatimukset riidanalaisen päätöksen 2 artiklan kumoamisesta on hylättävä.

3. *Sakon määrän alentamista koskevat vaatimukset*

118 Riidanalaisen päätöksen muuttamista koskevista vaatimuksista on todettava, että käsiteltävässä asiassa ei ole mitään, mikä oikeuttaisi sakon alentamiseen, joten vaatimusta ei voida hyväksyä. Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että kanne on hylättävä kokonaisuudessaan.

**Oikeudenkäyntikulut**

119 Unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska kantajat ovat hävinneet asian, ne on komission vaatimusten mukaisesti velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto)

on ratkaissut asian seuraavasti:

**1) Kanne hylätään.**

**2) Nynäs Petroleum AB ja Nynas Belgium AB velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.**

Jaeger Wahl Soldevila Fragoso

Julistettiin Luxemburgissa 27 päivänä syyskuuta 2012.

Allekirjoitukset

Sisällys

Tosiseikat ..... 1

Menettely ja asianosaisten vaatimukset ..... 3

Oikeudellinen arviointi ..... 4

1. Riidanalaisen päätöksen 1 artiklan kumoamista koskevat vaatimukset ..... 4

Oikeudellinen virhe ..... 4

Asianosaisten lausumat ..... 4

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... 5

Käsiteltävässä asiassa tehdyt ilmeiset arviointivirheet vastuun kohdentamisessa Nynäs AB:hen ..... 7

Asianosaisten lausumat ..... 7

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... 8

– Nynas NV:n liiketoimintastrategian itsenäisyys ..... 8

– Emoyhtiön käyttäytyminen merkityksellisillä markkinoilla ja sen rooli kilpailusääntöjen rikkomisessa ..... 9

– Liian muodollisten seikkojen huomioon ottaminen ..... 9

2. Riidanalaisen päätöksen 2 artiklan kumoamista koskevat vaatimukset ..... 10

Kieltäytyminen sakkojen alentamisesta vuoden 2002 yhteistyötiedonannon B jakson määräysten perusteella ..... 10

Oikeudelliset virheet ..... 12

– Asianosaisten lausumat ..... 12

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... 12

Ilmeiset arviointivirheet ..... 14

– Asianosaisten lausumat ..... 14

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... 14

Yhdenvertaisuusperiaate ..... 16

– Asianosaisten lausumat ..... 16

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... 17

Kieltäytyminen sakkojen alentamisesta suuntaviivojen perusteella ..... 19

Asianosaisten lausumat ..... 19

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... 19

3. Sakon määrän alentamista koskevat vaatimukset ..... 20

Oikeudenkäyntikulut ..... 20